

Με την όρθια γραφή είναι οι ενδεικτικές απαντήσεις της Κ.Ε.Ε. ενώ με την πλάγια γραφή στις σκιασμένες περιοχές οι συμπληρώσεις, όπως αυτές προέκυψαν τόσο από την επεξεργασία των θεμάτων εκ μέρους της επιστημονικής επιτροπής, όσο και από τη συζήτηση κατά την ενημέρωση της 17/06/2021. Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που ακολουθούν είναι ενδεικτικές.

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ:

- A1. α) 1. Σ: πολιτικὴν γὰρ τέχνην οὕτω εἶχον, ἥς μέρος πολεμική.
 2. Σ: Ζεὺς οὖν δέισας περὶ τῷ γένει ἡμῶν μὴ ἀπόλοιτο πᾶν.
 3. Α: εἷς ἔχον ἱατρικὴν πολλοῖς ἱκανὸς ἰδιώταις, καὶ οἱ ἄλλοι δημιουργοί / εἰ ὀλίγοι αὐτῶν μετέχοιεν ὥσπερ ἄλλων τεχνῶν. (μονάδες 3x2 = 6)
 β) αὐτῶν: θηρίων
 οὕτω: «ὥς αἱ τέχναι νενέμηνται» (μονάδες 2x2 = 4)

- B1. Για τα μέρη της πολιτικής αρετής ο μαθητής να αξιοποιήσει στην απάντησή του τα σχόλια του Φ.Υ. σελ. 62:

αἰδώς: το αἶσθημα σεβασμοῦ ενός μέλους της κοινότητας ἐναντί των υπολοίπων, ὅλες οἱ ἠθικὲς αναστολὲς καὶ φόβοι που προφυλάσσουν τον ἄνθρωπο ἀπὸ ἀντικοινωνικὴ συμπεριφορά (με ἄλλα λόγια: ὁ αὐτοσεβασμὸς, ἡ ντροπὴ που νιώθει ὁ ἄνθρωπος ὅταν ἔχει προβεῖ σε τέτοια συμπεριφορά). Σε ἓνα λεξικό με τὸν τίτλο Ὅροι, τὸ ὁποῖο ἀνάγεται στὴν πλατωνικὴ Ακαδημία, ἡ αἰδὼς ὀρίζεται ὡς «ἐκούσια υποχώρηση ἀπὸ ἀπερίσκεπτη συμπεριφορά, σύμφωνα με τὸ δίκαιο καὶ αὐτὸ που φαίνεται καλύτερο· ἐκούσια κατανόηση τοῦ καλύτερου· προσοχή για ἀποφυγὴ τῆς δικαιολογημένης ἐπὶ κρίσης» (412c). Τὸ δίπολο τῶν ἀρετῶν αἰδὼς καὶ δίκη ἰσοδυναμεῖ με τὸ σωφροσύνη καὶ δικαιοσύνη, τὸ ὁποῖο χρησιμοποιεῖ ὁ Πρωταγόρας στὸ ἐπιμύθιο τοῦ λόγου του.

δίκη: στὸ συγκεκριμένο ἀπόσπασμα ἡ λέξη δίκη δὲν χρησιμοποιεῖται με τὴ σημασία τῆς δικαστικῆς διαδικασίας. Βρίσκεται κοντὰ στὴν ἀρχικὴ τῆς σημασίας· δίκη: τὸ ὀρθό, τὸ δίκαιο. Κατὰ προέκταση, ἡ δίκη δηλώνει ἐδῶ τὴν ἐμφυτὴ ἀντίληψη για τὸ σωστό, τὸ κοινὸ περὶ δικαίου αἶσθημα. (Τὸ σχόλιο για τὴ δίκη ἀπὸ τὴ σελ. 69 τοῦ βιβλίου “Φιλοσοφικὸς Λόγος” (Πρωταγόρας, Ενότητα 3η, δὲν απαιτεῖται. Ἡ ἀναφορὰ του, ὁμῶς, ἀπὸ τοὺς μαθητὲς δὲν ἀξιολογεῖται ἀρνητικῶς).

{Παρατίθενται ἐπιπλέον σημειώσεις ἀπὸ τὸν ιστότοπο study4exams}

Αἰδὼς: εἶναι ὁ σεβασμὸς, τὸ αἶσθημα ντροπῆς τοῦ κοινωνικοῦ ἀνθρώπου για κάθε πράξη που προσκρούει στὸν καθιερωμένο ἠθικὸ κώδικα τοῦ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος. Ἡ δράση τῆς εἶναι ἀνασταλτικὴ καὶ ἀποτρεπτικὴ καὶ συμπίπτει με τὴ λειτουργία τῆς ἠθικῆς συνείδησης. Τὸ συναἶσθημα αὐτὸ λειτουργεῖ καὶ ὡς κίνητρο για τὴν ἐκτέλεση τοῦ χρέους καὶ τοῦ καθήκοντος που ἐπιβάλλει ἡ κοινωνία στα μέλη τῆς, ἀφοῦ με τὸν τρόπο αὐτὸ ἀποφεύγεται ἡ ἀγανάκτηση καὶ ἡ ἀποδοκιμασία τῶν ἄλλων.

Δίκη: εἶναι τὸ συναἶσθημα τῆς δικαιοσύνης, ὁ σεβασμὸς τῶν γραπτῶν καὶ ἀγράφων νόμων καὶ τῶν δικαιωμάτων τῶν ἄλλων, καθὼς καὶ οἱ ἐνέργειες για τὴν ἀποκατάσταση αὐτῶν τῶν δικαιωμάτων, ὅταν καταστρατηγοῦνται βάνανσα ἀπὸ κάποιον. Ἡ δίκη ἐκδηλώνεται με τὴ δημιουργία καὶ τὴν τήρηση κανόνων δικαίου, τὴν κατοχύρωση τοῦ δικαίου τοῦ ὀρθοῦ καὶ τοῦ νόμιμου. Ἔτσι περιστέλλεται ὁ αἰσθητισμὸς καὶ ὁ ἐγωισμὸς καὶ ἐξασφαλίζεται ἡ ἀρμονικὴ κοινωνικὴ συμβίωση.
 (μονάδες: 2 X 3 = 6)

Για τὴ λειτουργία τῆς πολιτικῆς ἀρετῆς να στηριχθεῖ στὴ φράση «ἔν' εἶεν πόλεων κόσμοι τε καὶ δεσμοὶ φιλίας συναγωγοί». Ἡ αἰδὼς καὶ ἡ δίκη αποτελοῦν βάση τῆς κοινωνικῆς συμβίωσης γιατί:

- ὁδηγοῦν σε εὐταξία, καταστέλλουν τὴν ἀδικία σε κοινωνικὸ ἐπίπεδο
- ὁδηγοῦν σε ἠθικὴ βελτίωση, ὁμόνοια σε ατομικὸ ἐπίπεδο.

Ἡ σημασία τῆς αἰδὼς καὶ τῆς δίκης: «δεσμοὶ φιλίας συναγωγοί»: αἰδὼς => κατευθύνει τοὺς πολῖτες σε εὐτρεπὴ συμπεριφορά, σε σεβασμὸ τῶν ἠθικῶν κανόνων (πόλεων κόσμοι), δίκη

=> συντελεί στην τήρηση των περιορισμών (πόλεων δεσμοί) που επιβάλλονται στη συμπεριφορά των πολιτών, προκειμένου να διασφαλίζεται η κοινωνική συνοχή και αρμονία. Λειτουργούν συμπληρωματικά, αφού χάρη σε αυτές εξασφαλίζεται η ομόνοια των πολιτών, αναπτύσσονται φιλικοί δεσμοί μεταξύ των πολιτών και μεταξύ πολιτών και κράτους (φιλίας συναγωγοί). {με βάση το study4exams}

(μονάδες 4)

(σύνολο: μονάδες 10)

B2. Γλωσσικές επιλογές: 1. προστακτική («μετεχόντων / θές»), 2. ευθύς λόγος, 3. επανάληψη («πάντας – πάντες»), 4. ο υποθετικός λόγος («οὐ γὰρ ἂν γένοιτο πόλεις, εἰ ὀλίγοι αὐτῶν μετέχοιεν»), 5. παρομοίωση («ὥς νόσον πόλεως»). Αρκεί ο μαθητής να αναφέρει τέσσερις από τις πέντε επιλογές. 6. αντίθεση: («πάντες-ολίγοι»), 7. πρόταξη του ὀρου «νόμον», 8. τελικό απαρέμφατο «κτείνειν» 9. αναλογία: ὥσπερ ἄλλων τεχνῶν (μονάδες: 1X4 =4) (Απαιτούνται 4 διαφορετικές γλωσσικές επιλογές) παρ' ἑμοῦ :

Δικαιολόγηση αυστηρότητας: η μειωμένη συμμετοχή στην αιδώ και στη δίκη συνεπάγεται τη διάλυση της κοινωνίας. Η παρομοίωση «ὥς νόσον πόλεως» δείχνει το μέγεθος της ενδεχόμενης καταστροφής. Ο Πρωταγόρας τελειώνει τον μύθο με το Δία να επιβάλλει αυστηρά την καθολικότητα της πολιτικής αρετής και μάλιστα με την ποινή του θανάτου, δηλώνοντας έτσι την πολύ μεγάλη σημασία που δίνει στις αξίες της αιδούς και της δίκης για τη συγκρότηση και διατήρηση της πολιτείας. Η επιβολή της ποινής του θανάτου από τον Δία, δείχνει ότι οι αξίες της αιδούς και της δίκης δεν είναι έμφυτες, γιατί δεν αποτελούσαν γνώρισμα της αρχικής ανθρώπινης φύσης και ότι ο σκληρός νόμος που τις επιβάλλει είναι «έργο του χρόνου, της πικρής πείρας και της ανάγκης». Με αυτόν τον τρόπο οι πολίτες διαμορφώνουν κοινωνικοπολιτική συνείδηση και αναδεικνύονται υπεύθυνοι για τη χρηστή διοίκηση, αφού αυτή εξαρτάται από το δικαίωμά τους να έχουν βαρύνουσα άποψη για τη διαχείριση των δημοσίων υποθέσεων. {Από τον ιστότοπο study4exams} (μονάδες 10)

B3. 1. Α, 2. Α, 3. Σ, 4. Σ, 5. Α

(μονάδες 5x2= 10)

B4.α. 1 ε, 2 γ, 3 στ, 4 ζ, 5 η, 6 α.

(μονάδες 6)

B4. β. Σημασίες στο αρχαίο κείμενο: διεφθείροντο = αφανίζονταν, δημιουργοί = τεχνίτες.

π.χ. Οι άνθρωποι συχνά διεφθείρονται από το χρήμα.

Γνώρισε σπουδαίους δημιουργούς έργων τέχνης.

(μονάδες 2X2= 4)

B5.Βασική θέση Καλλικλής: αδικία είναι αυτό που προβλέπουν οι νόμοι, που ορίζονται μονομερώς από τους πολλούς και αδύναμους (αδικία είναι το θετό δίκαιο). Θεωρεί την ισοκατανομή αδικία σε βάρος των ικανών και των ισχυρών. Δίκαιο είναι ό,τι συμβαίνει στη φύση («ο καλύτερος και δυνατότερος να έχει περισσότερα...»). Ο Καλλικλής υποστηρίζει τη θεωρία που «η βία είναι όχι μόνο γεγονός αλλά και αξία».

(μονάδες 5)

Θέση Πρωταγόρα: η απουσία θετού δικαίου οδηγεί στην αδικία, στην καταστροφή των πρώτων κοινωνικών σχηματισμών. Οι άνθρωποι ζούσαν διασκορπισμένοι στα πρώτα στάδια της ύπαρξής τους και αδικούσαν ο ένας τον άλλον, γιατί δεν υπήρχαν οι κανόνες και οι περιορισμοί για να εξασφαλιστεί η συνοχή της κοινωνίας. Αυτοί οι κανόνες λοιπόν, λειτουργούν προς το συμφέρον των ατόμων, οδηγώντας τους στον αλληλοσεβασμό.

(μονάδες 3)

Σύγκριση: Ο Πρωταγόρας και ο Καλλικλής εκφράζουν αντίθετες απόψεις για την αδικία. Σύμφωνα με τον Πρωταγόρα η αδικία πλήττει την κοινωνική συνοχή, ενώ ο Καλλικλής δεν θίγει τις κοινωνικές επιπτώσεις της αδικίας.

(μονάδες 2)

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ:**Γ1.** Ενδεικτικές μεταφράσεις

A. Ο Άνυτος, από τη μια, εξαιτίας της κακής ανατροφής του γιου του και της δικής του ανοησίας / απερισκεψίας, ακόμα και μετά τον θάνατό του διατηρεί την κακή του φήμη. Ο Σωκράτης, από την άλλη, επειδή περηφανεύτηκε στο δικαστήριο προκαλώντας φθόνο έκανε τους δικαστές να τον καταδικάσουν ακόμα περισσότερο. Εμένα όμως μου φαίνεται ότι του έχει τύχει θεάρεστη μοίρα.
(μονάδες 10)

B. Ο Άνυτος λοιπόν, ακόμα και ύστερα από το θάνατο του, έχει κακή φήμη εξαιτίας της κακής αγωγής του γιου του και της δικής του απερισκεπτής υπεροψίας. Ο Σωκράτης πάλι, επειδή εξύψωνε τον εαυτό του στο δικαστήριο, τράβηξε κατά πάνω του τον φθόνο κι έκανε πιο πολύ τους δικαστές να τον καταδικάσουν σε θάνατο. Σ' εμένα όμως φαίνεται ότι έτυχε τη μοίρα που αγαπούν οι θεοί.
(Η μετάφραση αντλήθηκε από την πύλη για την Ελληνική γλώσσα, www.greek-language.gr)

Γ2. Ο Σωκράτης επέδειξε ψυχική ρώμη: 1. γιατί κατάλαβε ότι είναι καλύτερος γι' αυτόν στη συγκεκριμένη στιγμή ο θάνατος από την παράταση της ζωής του. 2. Δεν δέιλιασε μπροστά στον θάνατο. 3. τον αποδέχτηκε ευχάριστα και πέθανε. (μονάδες 5)

Στάση Ξενοφώντα: αποδέχεται τη σοφία και τη μεγαλοψυχία του Σωκράτη και τον θεωρεί αξιομνημόνευτο και αξιέπαινο. (μονάδες 5)

Γ3.α. ἡμῖν μὲν οὖν δοκεῖ θεοφιλεστέρων μοιρῶν τετυχηκέναι τῶν μὲν γὰρ βίων τὰ χαλεπώτερα
(7x1 = 7 μονάδες)

Γ3.β. ἐπεὶ γὰρ ἔγνω τοῦ ἔτι ζῆν τὸ τεθνάναι

ἔγνω → γνώθι

ζῆν → ζῆ / ζῆθι

τεθνάναι → τεθνεώς / τεθνηκώς ἴσθι (απαιτείται ένας από τους δύο ρηματικούς τύπους), τέθναθι
(1x3 = 3 μονάδες)

Γ4.α. «διὰ τὸ μεγαλύνειν» → επιρρηματικός εμπρόθετος προσδιορισμός της αιτίας στο ρήμα ἐποίησε
(στην μετοχή ἐπαγόμενος)

«τοῦ ζῆν» → γενική συγκριτική, β' όρος σύγκρισης από το «κρεῖττον»

«τοῦ ἀνδρός» → γενική κτητική από «τὴν σοφίαν», «τὴν γενναιότητα»

«ἀξιομακαριστότατον» κατηγορούμενο του αντικειμένου «τὸν ἄνδρα» από το ρήμα «νομίζω».
(μονάδες 1X4 = 4)

Γ4.β. «εἰ δέ τις τῶν ἀρετῆς ἐφιεμένων ὠφελιμωτέρῳ τινὶ Σωκράτους συνεγένετο»: υπόθεση, «ἐκεῖνον ἐγὼ τὸν ἄνδρα ἀξιομακαριστότατον νομίζω»: απόδοση (1 μονάδα).

εἰ + οριστική → απλή οριστική (1 μονάδα), πραγματικό (1 μονάδα) ἔάν / ἂν / ἤν συγγένεται → νομῶ (3 μονάδες)

Στην απόδοση του υποθετικού λόγου που δηλώνει το προσδοκώμενο μπορεί επίσης να υπάρχει μελλοντική έγκλιση ή έκφραση (υποτακτική, δυνητική ή ευχετική ευκτική, προστακτική, οριστική ενεστώτα ή αορίστου ή παρακειμένου με μελλοντική σημασία, συντελεσμένος μέλλοντας, απρόσωπο ρήμα + τελικό απαρέμφατο, ρηματικό επίθετο σε -τος, -τέος και γενικά οποιαδήποτε έκφραση αναφέρεται στο μέλλον) (Σχολικό Συντακτικό Α', Β', Γ' Γυμνασίου)

από την επιστημονική επιτροπή του 41^{ου} Β. Κ.